

OB JUBILEJU AVSTRIJSKEGA SLAVISTA GERHARDA NEWEKLOWSKEGA

COBISS: 1.04

[HTTPS://DOI.ORG/10.3986/JZ.27.2.10](https://doi.org/10.3986/JZ.27.2.10)

1 AKADEMSKA IN POKLICNA POT

Upokojeni avstrijski slavist in jezikoslovec, akademik univ. prof. dr. Gerhard Neweklowsky iz Vetrinja, je 14. aprila 2021 obhajal svojo 80. obletnico. Rodil se je v zgornjeavstrijskem Linzu ob Donavi, kjer je obiskoval zvezno realno gimnazijo in jo zaključil z maturo. Da se je po maturi odločil za študij slavistike, sta bila odločilna dva ključna dogodka. Cirilični topografski napisi v sovjetski coni v povojnih letih so ga kot srednješolca spodbudili, da se je samostojno naučil brati in pisati cirilico. Po drugi strani je navdušeno poslušal zgodbe svojega deda Ernsta Neweklowskega, ki je med prvo svetovno vojno dve leti deloval kot avstro-ogrski oficir v Hercegovini in tam usvojil srbohrvaščino. Kot mladega fanta so Gerharda pritegnile številne knjige in fotografije, ki jih je bil stari oče prinesel s seboj. V njegovi domači knjižnici je naletel na učbenik srbohrvaškega jezika, kar je bil neposreden povod, da se je odločil za študij slavistike. Leta 1959 se je vpisal na dunajsko univerzo, kjer je poleg slavistike študiral perzijščino in tudi vzhodnoevropsko zgodovino in splošno jezikoslovje. Redno se je izpopolnjeval na jezikovnih seminarjih na tujih univerzah, kjer je utrjeval znanje slovanskih in drugih jezikov.

Med študijem je v času od 1959 do 1966 študiral en semester v Zagrebu in dva semestra v Sarajevu. Na tedanjem Inštitutu za slovansko filologijo Univerze na Dunaju mu je bilo dodeljeno mesto študijskega asistenta (1963–1966). Po uspešno zaključenem podiplomskem študiju leta 1966 je Gerhard Neweklowsky pridobil doktorski naziv. Še istega leta je bil na navedeni ustanovi imenovan za univerzitetnega asistenta in v tej funkciji deloval do leta 1977. Svojo doktorsko disertacijo *Die Akzent- und Intonationssysteme der čakavischen Mundarten im Burgenland* (1966) je posvetil akcentskim in intonacijskim sistemom čakavskih govorov na Gradiščanskem. V času njegove asistenture je nastala habilitacija iz predmeta Slovansko jezikoslovje *Slowenische Akzentstudien. Akustische und linguistische Untersuchungen am Material slowenischer Mundarten aus Kärnten* (1973). Mladi slavist je bil tega leta imenovan za univerzitetnega docenta za slovansko jezikoslovje. Poleg rednih službenih obveznosti je v letih 1973 do 1976 opravljal še pedagoško dejavnost v Splošni bolnišnici na Dunaju, kjer je pri docentu Franku v okviru tečaja logopedije učenkam predaval splošno fonetiko.

Leta 1977 je bil kot docent povabljen na University of Virginia v Charlottesville, Virginia, ZDA, kjer je vodil tečaje bolgarščine in češčine, na jezikoslovnem področju pa je predaval morfologijo za študente jezikoslovja. Nato se je vrnil na dunajsko slavistiko, kjer je bil še istega leta imenovan za izrednega profesorja »novega tipa«. Tam je prejel povabilo profesorja Baldura Panzerja na Univerzo v Heidelberg, ki se mu je z veseljem odzval. Na Dunaju je spet zaprosil za posebni dopust in v zimskem semestru 1978/79 kot gostujoči profesor deloval na Slovanskem inštitutu heidelberške univerze, kjer je pokrival osemurni učni program. Študentom je predaval o zgodovini ruskega jezika in o južnoslovanskih jezikih, njegov seminar pa je bil posvečen akcentologiji.

Kot slavist z mednarodnimi izkušnjami se je Neweklowsky leta 1979 potegoval za novo razpisano mesto na takratni Univerzi za izobraževalne vede v Celovcu, kjer je bil imenovan za rednega profesorja za »slavistiko s posebnim poudarkom na didaktiki«. Na Inštitutu za slavistiko je deloval kot ordinarij za področje slovanskega jezikoslovja od poletnega semestra 1979 do 30. septembra 2000. Pokrival je pretežni del že obstoječe rusistike in slovenistike ter skrbel, da se je ustrezno razvijala tudi srbohrvatistika. Odgovoren je bil za celotno slavistično jezikoslovje. Spekter njegovih raziskovalnih in pedagoških zanimanj je segal od splošne slavistike, stare cerkvene slovanščine in zgodovine posameznih slovanskih jezikov ter primerjalne zgodovinske slovnice in dialektologije slovanskih jezikov do fonetike in fonologije, morfonologije, morfologije, besedotvorja, skladnje, pa tudi kulturologije, besediloslovja in stičnega jezikoslovja. S svojim širokim profilom je kot učitelj pokrival vsa jezikoslovna področja slavistike in tako študentom omogočal globalni vpogled v slovanski svet. Posebna obogatitev slavistične učne ponudbe na Univerzi v Celovcu so bila profesorjeva predavanja o Bosni in Hercegovini ter o poljščini, češčini, beloruščini, ukrajinščini, bolgarščini in makedonščini. Pozornost je posvečal tudi celovski univerzitetni knjižnici, saj so bili prav njegovi osebni stiki z južnoslovanskimi ustanovami odločilni, da mu je uspelo znatno obogatiti slavistično strokovno literaturo.

Profesor Neweklowsky je predaval na številnih mednarodnih simpozijih in kongresih doma in po svetu. V okviru mednarodne profesorske izmenjave je leta 1979 s predavanji gostoval na Univerzi v Novem Sadu. Sledila je kratkotrajna gostujoča profesura na Univerzi v Sarajevu, kjer je bil zadolžen za srbohrvaško dialektologijo. V poletnem semestru 1988 je kot gostujoči profesor na Univerzi v Ljubljani predaval srbohrvaško dialektologijo in rusko morfonologijo v srbohrvaškem oz. ruskem jeziku. V zimskem semestru 1993/94 je sledila gostujoča profesura za hrvaški jezik na Inštitutu za slavistiko Univerze v Budimpešti, ki jo je profesor izvajal ob svojih celovških službenih obveznostih.

V okviru svojega enaindvajsetletnega delovanja na Univerzi v Celovcu je bil profesor Neweklowsky član mnogih univerzitetnih gremijev in nosilec pomembnih funkcij. Približno enajst let je bil predstojnik Inštituta za slavistiko. V letih od 1990 do 1996 je predsedoval komisiji za učne programe celovške univerze. Ko je bila univerza leta 1994 razdeljena na dve fakulteti, je bil imenovan za prodekana

novoustanovljene Fakultete za kulturne vede (1994–1996). Na posebno željo takratnega rektorja celovške univerze, profesorja Willibalda Dörflerja, je v obdobju od 1995 do 1999 prevzel funkcijo podrektorja za odnose z javnostmi in zunanje odnose. Kot rektorjev namestnik in član Avstrijske rektorske konference je veliko prispeval k splošnemu razvoju celovške univerze. Skrbel je za uradne mednarodne stike ter za evropske izobraževalne in štipendijske programe. Za celovško univerzo je sklenil vrsto bilateralnih sporazumov in mednarodnih partnerstev z univerzami po svetu, ki omogočajo študentske izmenjave. Pod njegovim vodstvom so potekale priprave za uvedbo in izvajanje programa Erasmus, ki je na celovški univerzi prvič potekal leta 1996. S podpisom te pogodbe so bile v mednarodno izmenjavo vključene tudi številne vzhodnoevropske univerze. Uspešno se je na primer razvilo bilateralno sodelovanje celovške univerze z univerzo v Harkovu v Ukrajini, ki ga celovška univerza izvaja od podpisa pogodbe leta 1996 do danes (npr. za programe rusistike, informatike). Krepilo se je sodelovanje s tujimi univerzami na raziskovalnem in pedagoškem področju, predvsem izmenjava študentov in učiteljev. Kot podrektor je Neweklowsky lahko поблиže spoznal tudi kitajski in avstralski visokošolski sistem.

S koncem poletnega semestra 2000 se je po enaindvajsetih letih končala poklicna kariera profesorja Neweklowskega na celovški univerzi. Odzval se je klicu na dunajsko univerzo, kjer je na tamkajšnjem Inštitutu za slavistiko deloval kot ordinarij za slovansko jezikoslovje od zimskega semestra 2000 do svoje upokojitve leta 2006. V okviru te dejavnosti je bil zadolžen predvsem za južno slavistiko. Bil je organizator in soorganizator mednarodnih simpozijev ter urednik oz. sourednik več monografskih zbornikov, ki so izšli po koncu njegovega aktivnega poklicnega udejstvovanja. V letih 2006–2014 je prizadevni upokojeni profesor predaval študentom slavistike na inštitutih za slavistiko univerz v Celovcu in na Dunaju. Pogosto je vabljen na strokovna srečanja in simpozije ter na pomembne dogodke ob jubilejih. Na spletu (Youtube) najdemo dve profesorjevi predavanji ob jubilejih: prvo ob 200. obletnici rojstva Franca Miklošiča *Franz Ritter von Miklosich: Festvortrag anlässlich der Feier zum 200. Geburtstag von Franz Ritter von Miklosich an der Universität Wien, 20. november 2012*, ki ga je predstavil na dunajski univerzi, drugo pa o hrvaškem narečju na severnem Gradiščanskem *Der kroatische Dialekt des nördlichen Burgenlandes (450 ljet Hrvatov u Novom Selu / Kroatien in Neudorf, 1570.–2020.; 9. maj 2021)*.

2 ČEZMEJNO IN MEDNARODNO STROKOVNO SODELOVANJE V CELOVŠKEM OBDOBJU

Posebnega kulturnopolitičnega pomena je bilo sodelovanje Inštituta za slavistiko s slavisti v Sloveniji in s koroškimi Slovenci, saj politično vzdušje na Koroškem ob prihodu Gerharda Neweklowskega v Celovec slovenščini in slavistiki ni bilo naklonjeno. Od samega začetka si je profesor prizadeval za okrepitev čezmej-

nega sodelovanja. V središču zanimanja je bilo sodelovanje celovške univerze z ljubljansko, ki ga je vzpostavil že Aleksander Isačenko, nekdanji profesor za jezikoslovje na celovski univerzi. Lektorat slovenščine je od samega začetka potekal v sodelovanju z ljubljanskim Oddelkom za slovanske jezike in književnosti. Stiki so se v času Neweklowskega poglobili in obetavno razvijali. Na celovski slavistiki so delovali vidni gostujoči profesorji in vrsta gostujočih predavateljev, ki so strokovno popestrili učno ponudbo. Delež celovških predavateljev na ljubljanski univerzi je bil precej manjši zaradi nizkega števila strokovnih sodelavcev. Predstavniki celovške in ljubljanske slavistike so se dvakrat letno srečevali bodisi v Celovcu bodisi v Ljubljani, da bi razpravljali o raziskovalnem in pedagoškem delu, predvsem pa da bi vzpostavili smernice za nadaljnje sodelovanje. Ta povezava, predvsem pa skupna znanstvena srečanja so krepila tudi dobre odnose med Celovcem in Ljubljano.

S prihodom Neweklowskega na Univerzo v Celovcu se je začelo obdobje skupnih znanstvenih srečanj celovških in ljubljanskih slavistov, ki so od leta 1979 do osamosvojitve Slovenije potekala redno in izmenično na obeh univerzah. Pri organizaciji teh prireditev je prizadeveni jezikoslovec igral ključno vlogo. Uredil je zbornik prispevkov s skupnega simpozija z naslovom *Protestantismus bei den Slowenen / Protestantizem pri Slovencih. Beiträge zur 3. Slawistentagung der Universitäten Klagenfurt und Ljubljana, Klagenfurt, 26.–28. Mai 1983* (1984, 280 str.). Po menjavi generacij na Oddelku za slovanske jezike in književnosti Univerze v Ljubljani je Inštitut za slavistiko navezal stike z mlajšimi ljubljanskimi slavisti. Leta 1998 je prišlo do ponovnega skupnega strokovnega srečanja in zbornika predavanj, vendar takrat profesor ni več mogel sodelovati, ker je opravljal funkcijo podrektorja celovške univerze.

Gerhard Neweklowsky je redno sodeloval tudi z drugimi južnoslovanskimi univerzami in raziskovalnimi ustanovami. Mnoga leta je redno predaval na mednarodnem kongresu *Naučni sestanek slavista u Vukove dane*, ki ga prireja Međunarodni slavistički centar na Filološki fakulteti v Beogradu. V tem sklopu je objavil vrsto zanimivih strokovnih prispevkov s področja srbohrvatistike. V času vojne v nekdanji Jugoslaviji v devetdesetih letih 20. stoletja je podpiral tamkajšnje raziskovalce in učitelje, predvsem tiste iz Bosne in Hercegovine. Kljub najtežjim okoliščinam mu je uspelo iz obleganega Sarajeva dobiti gostujočega profesorja, ki je s svojim delovanjem oplemenil slavistiko na celovski univerzi.

Jezikoslovec je vzpostavil tudi stike z Univerzo v Mariboru, kar je privedlo do redne meduniverzitetne izmenjave učiteljev obeh univerz, ki se nadaljuje vse do danes. Okrepil in razširil je mrežo stikov z univerzami in znanstvenoraziskovalnimi ustanovami v alpsko-jadranskem prostoru (poleg Ljubljane in Maribora še z univerzami v Vidmu, Veroni, Trstu ...) in drugod v južnoslovanskem prostoru (Beograd, Novi Sad, Sarajevo, Zagreb, Tuzla ...), na Madžarskem (Budimpešta, Szombathely) ter z univerzami v Rusiji, Ukrajini in v drugih državah. Na celovško slavistiko je bila povabljen vrsta gostujočih predavateljic in predavateljev iz

slovanskih in neslovanskih držav, pa tudi profesor se je redno odzival na številna povabila v tujino. Njegovi stiki s slovansko govorečim svetom so močno prispevali k internacionalizaciji celovške univerze.

Posebno plodno se je razvilo sodelovanje s centrom za večjezičnost *Centro internazionale sul plurilinguismo* (CIP) (ustanovljen leta 1993). Med soustanovitelji tega centra v Vidmu so bili predstavniki Koroške, Štajerske, Hrvaške, Slovenije in Bavarske ter nekaterih italijanskih regij. Za uradnega predstavnika Koroške je bil imenovan Neweklowsky, ki je bil ustanovni član in član znanstvenega sosveta centra (1993–2000). Na celovški univerzi je bil pobudnik za sodelovanje z Vidmom na področju preučevanja večjezičnosti. Deloval je kot organizator oz. soorganizator skupnih strokovnih srečanj na univerzah v Vidmu in Celovcu, ki so omogočala nove povezave s preučevalci večjezičnosti iz drugih držav. Prispevki s srečanj so objavljeni v reviji *Plurilinguismo*, glasilu videmskega centra za večjezičnost. Inovativno mednarodno sodelovanje je nudilo edinstvene priložnosti za strokovno izmenjavo znanstvenih izsledkov iz romanistike, germanistike in slavistike. Profesor se je v tem obdobju podrobneje posvečal slovensko-nemškemu jezikovnemu stiku na Koroškem. Sodeloval je tudi z Univerzo v Veroni, kjer pa se je sodelovanje omejevalo predvsem na gostujoča predavanja na obeh ustanovah.

3 SLAVISTIČNO STROKOVNO DELO

Strokovno delo profesorja Neweklowskega je izjemno bogato, saj pokriva širok spekter vsebin, povezanih s slovanskimi jeziki in kulturami. Naj na tem mestu izpostavimo njegove znanstvenoraziskovalne projekte in izbrane monografske publikacije s področja jezikoslovja, kulturologije ter jezikovne in kulturne zgodovine.

3.1 Inovativno kvantitativno jezikoslovje

Kot pobudnik računalniško podprtega kvantitativnega jezikoslovja na celovški univerzi je Neweklowsky slovanskemu jezikoslovju utrl pot v računalniški svet. Prve korake v to smer je omogočilo tehnično sodelovanje s slavistom graške univerze Wolfgangom Steiningerjem, saj takrat celovška univerza še ni imela ustrezne elektronske tehnične opreme. Na profesorjevo pobudo je univerzitetni računalniški center (EDV-Zentrum) Univerze v Celovcu leta 1983 razvil specifično programsko opremo za preučevanje jezikov. Nastali so konkordance, indeksi besed in pogostnostni spiski. Prvo izmed njih je bilo delo *Trubarjev katekizem 1550. Konkordanca, indeks besed, pogostnostni spiski* (1984, 429 str.). Drugo monumentalno računalniško podprto profesorjevo delo je dvodelna monografija – konkordanca s pogostnostnimi spiski dela *Život i priključenija srbskega avtorja Dositeja Obradovića z naslovom Dositej Obradović: Leben und Abenteuer I, Leipzig 1783, Konkordanzen, Wortlisten* (1995, 1047 str.) in *Dositej Obradović: Leben und Abenteuer II, Leipzig 1788, Konkordanzen, Wortlisten* (1998, XVI + 1140 str.).

Inovativen in za hrvaško in slovansko dialektologijo dragocen je profesorjev narečni slovar gradiščanskohrvaškega govora v Stinjakih/Stinatz *Der kroatische Dialekt von Stinatz: Wörterbuch* (1989, 228 str.) ki je izšel kot posebna številka revije *Wiener Slawistischer Almanach* in je dostopen tudi na spletu. Delo je nastalo s pomočjo elektronske in računalniške tehnologije in je opis hrvaškega govora Stinjakov/Stinatz v slovarski obliki. Vsebuje podatke o fonetiki in transkripciji, navodila, primere akcentskih paradigem, narečni slovar, pogostnostni spisek vseh besed (s posameznimi izjemami) iz dveh profesorjevih monografij s pripovedniškimi besedili iz Stinjakov/Stinatz (1983 in 1987; več gl. v 3.3), odzadnji indeks hrvaških besed, ki je urejen po načelih hrvaškega knjižnega jezika, ter po abecednem redu urejen dvojezični indeks nemških ustreznikov.

S področja slovanskega kvantitativnega jezikoslovja je jubilarant objavil še obilico strokovnih člankov in prispevkov s področja južne in vzhodne slavistike. Na slovenističnem področju so poleg omenjene Trubarjeve konkordance nastale publikacije, ki obravnavajo jezik slovenskih protestantov 16. stoletja (Primož Trubar, Jurij Dalmatin), jezik Ožbalta Gutsmana ter jezik sodobnih časopisnih in proznih besedil. Njegova srbohrvatistična bibliografija poleg objavljene konkordance srbskega avtorja Dositeja Obradovića med drugim vsebuje pomembne strokovne prispevke, ki so nastali s kvantitativnim jezikoslovnim pristopom, npr. kvantitativno fonologijo srbohrvaščine in obravnave dela *Srpske narodne pripovijetke* (1853) Vuka Štefanovića Karadžića ter jezika Atanasija Stojkovića in srbskih časopisnih besedil. S področja rusistike velja izpostaviti strokovne obravnave staroruskih besedil, ki so nastale na osnovi lastnih konkordanc in pogostnostnih spiskov, npr. dela *Pustozerskij sbornik: Avvakum, Epifanij* (1675) in staroruske *Kronike iz Ustjuga*.

V drugi polovici osemdesetih in v začetku devetdesetih let 20. stoletja je slovansko kvantitativno jezikoslovje Gerharda Neweklowskega vzbujalo mnogo zanimanja tako v južni slavistiki kot tudi v rusistiki, saj takrat drugim jezikoslovcem slavistične stroke še niso bili na voljo ustrezni računalniški programi. S svojimi deli je jubilarant prispeval k ugledu celovške slavistike. Kot učitelj je računalniško usposabljal tudi študente in jih strokovno usmerjal. Skrbel je za digitalizacijo slovenskih, srbskih in staroruskih besedil, ki je bila deloma izvedena v okviru študentskih seminarjev na celovski slavistiki. Skupno delo je obrodilo več zanimivih računalniško podprtih diplomskih nalog na področju južne slavistike.

3.2 Raziskovanje slovenskih narečij na Koroškem

Neweklowsky je s svojim inovativnim, eksperimentalnofonetičnim jezikoslovnim pristopom oral ledino na področju slovenske in slovanske dialektologije. Svoje habilitacijsko delo *Slowenische Akzentstudien: akustische und linguistische Untersuchungen am Material slowenischer Mundarten in Kärnten* (1973, 273 str. + [32] str. prilog) je posvetil slovenskim narečjem na južnem Koroškem. Kot osnova

za jezikoslovne in akustično-fonetične raziskave mu je služilo lastno dialektološko gradivo, ki ga je posnel na koroškem dvojezičnem območju. Kot strokovnjak za eksperimentalnofonetične dialektološke raziskave je pripravil transkripcijski sistem za koroškoslovenske dialektološke potrebe. Na Inštitutu za slavistiko v Celovcu se je 1. marca 1984 porodil njegov znanstvenoraziskovalni projekt *Raziskovanje slovenskih narečij na Koroškem*, ki ga je vodil do konca leta 1993. V projektu so sodelovali sodelavci Inštituta za slavistiko in študenti slovenistike. Pri zbiranju etnološkega terenskega gradiva v Podjuni je prišlo tudi do sodelovanja z Narodopisnim inštitutom Urbana Jarnika v Celovcu. Profesorjev dialektološki projekt je bil podlaga in izkušnja za razvoj etnološko-dialektološkega filmskega projekta *Avdiovizualna dialektologija: dokumentacija stare ljudske kulture v narečju*, ki ga od leta 1994 na celovški slavistiki vodi Herta Maurer-Lausegger. Neweklowskemu je bila dialektološka stroka vedno zelo pri srcu, kar je razvidno iz njegove bogate bibliografije. Sam vedno znova izjavlja, da so mu lastne dialektološke raziskave pri gradiščanskih Hrvatih in koroških Slovencih, ki temeljijo na osebnih terenskih raziskavah, najbolj dragocene, ker so enkratne, neponovljive.

Profesorjeva monografija o ziljskem narečju *Der Gailtaler slowenische Dialekt: Feistritz an der Gail/Bistrice na Zilji und Hohenthurn/Straja vas* (2013, 179 str.) je za slovensko in slovansko dialektologijo neprecenljive vrednost, saj je narečje ob jezikovnih mejah močno ogroženo. Delo vsebuje sociolingvistični in dialektološki opis govorov, ob upoštevanju dotedanjih dialektoloških raziskav, primerjalni besednjak ziljskih govorov idr. Knjiga je hkrati pomemben prispevek k prizadevanju za ohranjanje jezikovne identitete v Ziljski dolini.

3.3 Jezik in kultura gradiščanskih Hrvatov

Jezik in kultura Hrvatov na Gradiščanskem in na območjih v sosednjih državah sodita k osrednjim raziskovalnim področjem Gerharda Neweklowskega, saj ga spremljata vse življenje. Pripravil in izdal je več monografskih del, posvečenih dialektologiji, jezikoslovju in ustnemu izročilu gradiščanskih Hrvatov v Stinjajah/Stinatzu, ter obilico člankov in strokovnih razprav. Dvo- oz. večjezični jezikovni prostor, ki je doživljal posebno zgodovinsko usodo, se nahaja v izolirani legi na stičišču nemškega, madžarskega, češkega in slovaškega jezika, ponekod pa se jim pridružuje še romski jezik. Gradiščanskohervaški govori so razširjeni po vaseh v šestih političnih okrajih Gradiščanske v Avstriji (izjema je okraj Jenersdorf na jugu, ki ni dvo- ali večjezičen) in v obmejnih sosednjih krajih na Madžarskem, na južnem Moravskem ter v posameznih krajih v okolici Bratislave. Mnogi govori so močno ogroženi ali pa so že izginili. Zato je tem bolj pomembno, da je Neweklowsky že kot mlad slavist vzljudil ta jezik in mu ostal zvest do danes.

Raziskovanje gradiščanskega narečja hrvaščine na jezikovnih stičiščih je bilo zanj nedvomno velik izziv. Zanimanje za terensko delo in instrumentalfonetične metode se mu je porodilo že v študijskih letih. V okviru dialektološke raziskovalne dejavnosti si je pridobil znanje tudi v Fonogramskem arhivu Avstrijske

akademije znanosti na Dunaju. Dialektološke in etnografske terenske raziskave, ki jih je izvedel med Hrvati na Gradiščanskem in na Madžarskem, so mu služile kot podlaga za interpretacijo fonetičnih zapisov. Prvo, neobjavljeno monografsko delo je omenjena doktorska disertacija.

Njegovo najpomembnejše delo s tega področja je monografija o hrvaških narečjih na Gradiščanskem in v sosednjih regijah *Die kroatischen Dialekte des Burgenlandes und der angrenzenden Gebiete* (1978, 376 str. + 52 str. narečnih kart), ki je bila leta 2014 ponatisnjena z nespremenjenim besedilom, a z na novo oblikovanim ovitkom. Knjiga prinaša sinhroni in diahroni opis vseh gradiščansko-hrvaških narečij po jezikovnih ravninah od fonetike do skladnje in besedišča, opis izvora in razvoja posameznih skupin govorov, primere lastnih narečnih besedil iz 35 krajev gradiščansko-hrvaškega prostora, glosar ter 52 narečnih kart. Delo je osnovano na terenskem gradivu, ki ga je zbral na celotnem gradiščansko-hrvaškem območju.

Gradiščansko-hrvaška pripovedna narečna besedila iz Stinjakov/Stinatza s prevodom v nemščino, ki sta jih pripravila in izdala Gerhard Neweklowsky in Károly Gaál, so objavljena v monografskih delih *Erzählgut der Kroaten aus Stinatz im südlichen Burgenland: Kroatisch und Deutsch* (1983, LXX + 339 str.) in *Totenklage und Erzählkultur in Stinatz im südlichen Burgenland: Kroatisch und Deutsch* (1987, XLVII + 315 str.) – obe knjigi sta na voljo tudi na spletu. Tonske posnetke, ki so bili ustvarjeni v letih 1964 in 1965, hrani Fonogramski arhiv na Dunaju. Tretja monografija, *Kroatische Märchen und Totenklagen aus Stinatz im Burgenland* (1991, 561 str.), je izšla v zbirki Most/The Bridge v Zagrebu. Knjige vsebujejo pripovedno izročilo, pravljice in objokovanje mrtvih (Totenklagen). Kot že omenjeno, je na osnovi prvih dveh monografij s pripovedništvom (1983, 1987) nastal profesorjev narečni slovar *Der kroatische Dialekt von Stinatz: Wörterbuch* (1989).

Neweklowsky je prispeval pomembne osnove za normiranje gradiščansko-hrvaškega knjižnega jezika. Je soavtor slovnice *Gramatika gradiščansko-hrvaškog jezika* (2003), za katero je prispeval poglavja Fonetika i fonologija, Morfonologija ter Kvantitativna fonetika i fonologija (str. 25–79). Knjiga je izšla v Železnem/Eisenstadtu na Gradiščanskem. V njegovi monografiji *Jezik Gradiščanskih Hrvatov: izabrani članki / Die Sprache der Burgenländer Kroaten: ausgewählte Aufsätze* (2010, 318 str.), ki je izšla v Trajštofu/Trausdorf na Gradiščanskem, najdemo izbrane članke o jeziku gradiščanskih Hrvatov.

3.4 Jezik in kultura južnih Slovanov

Profesorjevo strokovno delo s področja južne slavistike je izjemno bogato in raznoliko, o čemer pričajo številni članki in monografska dela. Kulturnozgodovinsko-kulturološka monografija o zgodovini, običajih in vsakdanji kulturi muslimanov v Bosni in Hercegovini *Die bosnisch-herzegowinischen Muslime: Geschichte, Bräuche, Alltagskultur* (1996, 210 str.) je pomemben prispevek k

boljšeemu poznavanju zgodovinskih ozadij spopadov na območju Bosne in Hercegovine. Knjiga temelji na sistematični terenski raziskavi. Anketiranci so bili muslimanski pribežniki iz bosanskih krajev in mest, ki so se naselili v Avstriji.

Iz potopisne literature je slavist pripravil in izdal dve kulturnozgodovinski monografiji v Gornjem Gradu rojenega Benedikta Kuripečiča, ki je kot prevajalec v službi kralja Ferdinanda potoval v Istanbul in opisal zgodovinske posebnosti in razmere na poti po Balkanskem polotoku in na dvoru turškega sultana Sulejmana. V prvi monografiji, *Benedict Curipeschitz: Itinerarium oder Wegrayß Küniglich Mayestät potschafft gen Constantinopel zu dem Türckischen Keiser Soleyman. Anno 1530* (1997, 221 str.), je opisano njegovo potovanje leta 1530 iz Ljubljane po balkanskih deželah do Istanbula. Druga, *Benedict Curipeschitz: Ein Disputation oder Gespräch zwayer Stalbuben am Hof des türkischen Sultans 1530 ...: Einführung, Transkription, Kommentar von Gerhard Neweklowsky: Faksimile von 1532*, vsebuje uvod, transkripcijo besedila in komentar Gerharda Neweklowskega. Knjiga je posvečena šegam muslimanov in turški oblasti. Obe knjigi sta faksimilirani.

Profesor je uredil in izdal jezikovno- in kulturnozgodovinski zbornik s simpozijskimi prispevki *Herrschaft, Staat und Gesellschaft in Südosteuropa aus sprach- und kulturhistorischer Sicht: Erneuerung des Zivilisationswortschatzes im 19. Jahrhundert: Akten des Internationalen Symposiums 2.–3. März 2006* (2007, 308 str.). V knjigi so zajeti prispevki, ki obravnavajo oblast, državo in družbo v jugovzhodni Evropi ter obnovo civilizacijskega besednega zaklada v 19. stoletju. Skupaj z Andreasom Lebnom je Neweklowsky uredil in izdal slovenistični simpozijski zbornik *Die Slowenistik in Österreich / Slovenistika v Avstriji: Tagungsbeiträge* (2007, 272 str.), ki je izšel kot 53. številka revije *Wiener Slavistisches Jahrbuch*. Meddisciplinarni prispevki se ukvarjajo s slovensko toponimijo in severno slovensko jezikovno mejo v srednjem veku, s Primožem Trubarjem ter s komparativistiko in prevajalstvom.

Jubilantova monografija *Die südslawischen Standardsprachen* (2010, 292 str.) je pomembna podlaga za preučevanje vseh južnoslovanskih jezikov. Prikaže zgodovino in razvoj južnoslovanskih standardnih jezikov ter nastanek današnje knjižne hrvaščine, srbsščine, bosanščine in črnogorščine. Delo je zasnovano meddisciplinarno in se dotika vseh jezikov. Upošteva spoznanja zgodovinskega jezikoslovja, filologije, sociolingvistike, kulturne zgodovine in zgodovine. Orišani so medsebojni odnosi med južnoslovanskimi jeziki, ki so močno odvisni od zgodovinskega dogajanja (npr. nastanek bosanskega knjižnega jezika, razvoj črnogorščine v knjižni jezik).

Posebne zasluge gredo profesorju za temeljito monografsko delo o Francu Miklošiču, pobudniku avstrijske slavistike, z naslovom *Franz Miklosich 1813–1891: Begründer der österreichischen Slawistik* (2015, 316 str.). Knjiga v 34 poglavjih prvič omogoča celovit vpogled v življenje in delo pomembnega slavista. Opisuje zunanje okoliščine, ki so omogočile in spodbujale njegovo ka-

riero v dunajski dvorni knjižnici, na Akademiji znanosti in na univerzi. Gre za prvi splošni pregled Miklošičevih raziskav (stara slovenščina /= stara cerkvena slovanščina/, primerjalna slovnica, slovansko slovaropisje vključno z etimologijo, jezikovni stiki z novo grščino, madžarščino, romunščino, albanščino in turščino, evropski Romi, izdaja bizantinskih spomenikov). Predstavljena so tudi njegova jezikovnopolična prizadevanja za izdelavo pravno-političnega strokovnega izrazja za slovanske jezike v Avstriji in za uveljavitev slovenščine na gimnazijah. Skliceval se je na pomen novofiloloških študijev in opozarjal na potrebo po medjezikovnem raziskovanju. V monografiji je upoštevano tudi arhivsko gradivo. Profesorju je uspelo Miklošiča v marsičem predstaviti v novi luči. S knjigo je zapolnil veliko vrzel na področju zgodovine avstrijske slavistike in slavistike nasploh.

4 SKLEP

Mednarodno ugledni slavist in jezikoslovec akademik profesor dr. Gerhard Neweklowsky nedvomno spada med najpomembnejše predstavnike v zgodovini avstrijske slavistike, saj je eden redkih, ki je sposoben pokriti potrebe celotne slavistične jezikoslovne stroke. Je avtor 20 monografij (tri so nastale v soavtorstvu), samostojno je uredil in izdal tri konferenčne zbornike, osem monografij pa v souredništvu z drugimi. Njegova bibliografija vsebuje več kot 200 znanstvenih člankov in več kot 40 strokovnih ocen ter obilico krajših prispevkov, ki pa jih v njej ni mogoče popisati v celoti. Strokovno se je ukvarjal s celotnim slovanskim jezikovnim prostorom. Levji delež njegovih publikacij je posvečen jeziku, narečjem in kulturi gradiščanskih Hrvatov ter slovenskim narečjem na južnem Koroškem in slovenističnemu jezikoslovju. Jubilant je sodeloval pri mednarodnih projektih in mnoga leta deloval kot urednik in sourednik vodilnih slavističnih revij (*Wiener Slavistisches Jahrbuch*, *Wiener Slawistischer Almanach*). Opravljal je vrsto uglednih znanstvenih funkcij. Bil je član Balkanske komisije Avstrijske akademije znanosti (1990–2011) in predstavnik Avstrije v Mednarodnem slavističnem komiteju (2000–2008). Je redni član Avstrijske in zunanji član Srbske akademije znanosti in umetnosti. *Ad multos annos ...* Naj profesorju, akademiku in jubilantu delo še naprej plodno uspeva!

Podatke o profesorjevem življenju in slavističnem delovanju najdemo v monografiji *Slavistička raskršća Gerharda Neveklowskog* (2006, 126 str.), ki vsebuje izčrpen intervju, ki ga je s profesorjem opravil Miloš Jevtić. Jubilantovo življenje in delo je dokumentirano tudi v filmskem portretu *Gerhard Neweklowsky: Mein Leben für die Slavistik* (76 min.), ki ga je pripravila in izdala Herta Maurer-Lausegger. Publikacijo na ključku, ki vsebuje tudi življenjepis in bibliografijo v nemščini (pdf), se da dobiti v Mohorjevi knjigarni v Celovcu.